

KNJIŽNIČARSKÉ NOVICE

2(1992), št. 4

17. april 1992

V SREDIŠČU POZORNOSTI

SPREMEMBE ZAKONA O OBVEZNEM IZVODU

Dne 1.4.1992 je bil v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani sestanek predstavnikov splošnoizobraževalnih knjižnic, ki prejema obvezni izvod, ter predstavnikov NUK in članov delovne skupine, ki pripravlja teze za novo knjižničarsko zakonodajo. Poleg predstavnikov knjižnic iz Republike Slovenije sta sodelovala tudi predstavnika obeh zamejskih knjižnic iz Trsta in Celovca ter predstavnik Ministrstva za kulturo.

Namen sestanka je bil razgovor o spremembi zakona o obveznem pošiljanju tiskov. Z osamosvojitvijo naše republike in zaradi družbenih sprememb je namreč nujno potrebno spremeniti sedaj veljavni zakon, ki je nastal v povsem drugačnih družbenih razmerah in predstavlja danes anahronizem. Sedanjih 22 obveznih izvodov je preveliko število, kar ima med drugim za posledico tudi čedalje pogostejše izogibanje zavezancev, zakon sam pa tudi ne predvideva učinkovitih ukrepov proti kršiteljem. Tudi založniki odločno nasprotujejo takemu številu obveznih izvodov. Poleg tega zajemajo obvezni izvodi po sedaj

veljavni ureditvi tudi gradivo v tujih jezikih, ki ne spada v sloveniko, kar ni namen obveznega izvoda.

S ciljem, da bi se vprašanje obveznega izvoda zakonsko uredilo na strokoven način in da bi bil dosežen namen obveznega izvoda (zbiranje in hranjenje slovenike), je delovna skupina za pripravo nove zakonodaje izoblikovala teze za nov zakon, ki izhaja iz strokovnih izhodišč in predvideva povsem nov pristop k obravnavani problematiki. Pri koncipiranju tega sta se pojavili kot bistveni predvsem dve vprašanji.

Prvo vprašanje je število obveznih izvodov: delovna skupina predlaga 3 izvode, kar je tudi strokovno utemeljeno.

Drugo pomembno vprašanje pa so zavezanci. Delovna skupina predlaga za zavezance izdajatelje oz. založnike, kar je tudi utemeljeno s stališča stroke. Pri tem sicer nastopi problem praktične narave, saj je založnike oz. izdajatelje težje ugotavljati kot tiskarje oz. izdelovalce publikacij. Vendar bi se ta problem deloma rešil že z zmanjšanjem števila obveznih izvodov, poleg tega pa bi do izdajateljev oz. založnikov prišli tudi preko dodeljevanja CIP in ISBN. Vsekakor pa bo v prihodnje potrebno ustvariti take razmere, da bodo zavezanci sami zainteresirani za pošiljanje obveznih izvodov nacionalni knjižnici.

Predlagana ureditev ima za posledico izpad gradiva za slovenske SIK, NUK, UKM in zamejski knjižnici, zato bi bilo seveda to potrebno nadomestiti s tem, da se zagotovijo

adekvatna sredstva za nakup gradiva.

Tudi predstavnik Ministrstva za kulturo sta podprla predlagano ureditev s 3 izvodi. Ureditev z 22 izvodi je bila sprejeta v drugačnih družbenih razmerah, ko je bil položaj založništva bistveno drugačen in je država zanj skrbela s subvencijami. Danes pa je knjiga postala tržno blago in izdajatelj ne moremo zavezovati, da oskrbujejo knjižnice. Država bo morala zagotoviti ustrezna nadomestna sredstva.

Predstavniki SIK so nasprotovali zmanjšanju števila obveznih izvodov. Poudarili so, da ni nobenih dovolj trdnih jamstev, da bodo potrebna sredstva ves čas na razpolago. Poleg tega knjižnice tudi kadrovske niso sposobne same voditi in izvajati nabavne politike, obstajajo pa tudi številne publikacije, ki jih na tržišču ni, so pa zanimive za uporabnike (npr. fakultetni učbeniki ipd.). Zelo bi bila prizadeta tudi domoznanska dejavnost.

Na koncu sestanka so predstavniki SIK soglasno ugotovili, da celotna knjižničarska stroka in knjižničarska dejavnost nista organizirani na takem nivoju, da bi se lahko brez posledic zmanjšalo število obveznih izvodov. Predlagana ureditev bi prišla v poštev šele v primeru, če bi država resnično permanentno zagotavljala vsa potrebna sredstva za delovanje celotnega knjižničnega informacijskega sistema po veljavnih standardih.

Borut Abram

PRIPOMBE K TEZAM ZA ZAKON O OBVEZNEM IZVODU PUBLIKACIJ

Z zaskrbljenostjo smo prebrali teze za novi zakon o obveznem izvodu publikacij, ki predvidevajo drastično zmanjšanje števila obveznih izvodov. Predvideno zmanjšanje bi prizadelo

vse regionalne splošnoizobraževalne knjižnice, posebno hudo pa tiste dele slovenskega naroda, ki živijo v Italiji in Avstriji in se morajo zagrizeno boriti za narodni obstoj proti zelo napredujoči asimilaciji. Posledice tega zmanjšanja bi postavile pod vprašaj tudi koncepcijo o skupnem slovenskem kulturnem prostoru.

Slovenska študijska knjižnica se je začela razvijati šele potem, ko je začela dobivati obvezni izvod slovenskih tiskov, saj je naš fond od tedanjih približno 5.000 izvodov narasel na nad 50.000 knjig in čez 600 naslovov periodike. Rasteta tudi obisk in izposoja. Obstoj knjižnice je bil resno ogrožen leta 1991, potem ko so usahnile subvencije iz Republike Slovenije. V začetku 1992 nam je pri avstrijskem ministrstvu za pouk in umetnost uspelo zagotoviti trajno personalno subvencijo za eno celo in eno polovično delovno mesto, tudi zato, ker smo lahko zagotovili, da je dotok knjižničnega gradiva urejen. Avstrijske oblasti nam namreč refundirajo samo nakup avstrijske slovenike. Na mednarodnem zasedanju bibliotekarjev iz dežel- članic delovne skupnosti Alpe-Jadran o knjižničarstvu za narodne manjšine, ki ga je organizirala zagrebška nacionalna in univerzitetna knjižnica septembra 1990, je bilo sklenjeno, naj knjižnično gradivo za manjšine prikrbi matična država, stroške obratovanja pa naj nosi država, v kateri manjšina živi.

V letu 1991 smo inventarizirali 164 naslovov periodike in 2905 novih knjižnih enot, od tega kar 2210 iz obveznega izvoda, 410 iz sredstev slovenskega ministrstva za kulturo, 135 knjig smo kupili, 150 pa nam jih je bilo podarjenih. Že te številke kažejo, da bi nas izpad obveznega izvoda usodno prizadel. Posebno bi nas prizadela izguba periodičnih publikacij in znanstvenih tiskov, ki v knjigarnah velikokrat niso naprodaj. Naši uporabniki v veliki meri uporabljajo prav te publikacije.

V realnih razmerah, ko finančna sredstva pritekajo neredno, z veliko zamudo ali pa sploh ne, nakupi ne bi mogli zagotoviti, da bi bilo

v Slovenski študijski knjižnici kontinuirano na razpolago potrebno knjižnično gradivo. S sedanjim personalnim stanjem, ki pa se prav gotovo ne bo moglo spremeniti, knjižnica tudi ni sposobna opravljati te vrste nabave. Dodatne, ne tako majhne stroške, bi v primeru nakupov povzročil uvoz knjig v Avstrijo, ker bi za kupljene knjige morali plačevati carino in bi se izredno povečali potni in prevozni stroški.

Dostopnost do vseh publikacij iz Slovenije je za koroške Slovence v boju za narodni obstoj izrednega pomena. Ne zadostuje, da vemo, da je neka določena knjiga hranjena v NUK, kajti medbibliotečna izposoja ne deluje zadovoljivo niti znotraj ene države, kaj šele preko meje. Če hočemo pri slovenski mladini na Koroškem zbuditi in razviti zavest o kulturni pripadnosti slovenskemu narodu, moramo imeti gradivo v naši knjižnici, in to čimbolj popolno. Zato je bila za nas dosedanja ureditev primerna in bi jo radi obdržali.

mag. Marjeta Domej

PROTEST ZARADI OBVEZNEGA IZVODA

(Op. : Protest je Zveza splošnoizobraževalnih knjižnic poslala Ministrstvu za kulturo, preden je prejela v roke teze za izdelavo zakona o obveznem izvodu publikacij, zato ne upošteva njihove celotne vsebine.)

Iz neuradnih virov smo zvedeli, da Ministrstvo za kulturo pripravlja nove zakonske predpise, s katerimi naj bi odpravili dosedanjo obveznost tiskarjev glede pošiljanja t. i. obveznih izvodov NUK-u in to obveznost naprtili založnikom, vendar z zelo pomembno spremembo: obveznih izvodov naj bi bilo le 3 namesto 22.

Naša stroka pozdravlja predlog, da se obveznosti prenesejo na založnike. S tem bodo iz obveznega izvoda izključene vse publikacije, ki jih v Sloveniji tiskamo za tuje naročnike in ki ne sodijo v sloveniko. Seveda pa ostaja odprto, kako ukrepati v skrajno redkem primeru, ko tuj naročnik naroča tisk publikacije, ki sodi med sloveniko.

Tak prenos pomeni racionalizacijo, saj velika večina v tujih jezikih tiskanega gradiva ni bila taka, da bi kot tujejezično gradivo bilo v prid uporabnikom splošnoizobraževalnih knjižnic. Nikakor se pa ne strinjamo s predlogom, po katerem naj bi število obveznih izvodov skrčili le na tri, za preostale izvode, ki jih prejema NUK (zaradi menjave z gradivom iz republik bivše federacije) in ostale izbrane slovenske splošnoizobraževalne knjižnice v Sloveniji in zamejstvu, pa naj bi republiški proračun namenil knjižnicam ustrezna sredstva.

Ta naš protest utemeljujemo z naslednjimi argumenti:

1. Sedanja porazdelitev gradiva opravlja najmanj petero pomembnih funkcij:

- varovanje slovenike v primeru izrednih vojnih in naravnih katastrof,
- dostopnost gradiva uporabnikom po vsej Sloveniji, izven nje in
- s tem neovirano medknjižnično izposoja ter
- najboljše informiranje, čeprav ne vedno časovno ustrezno, o produkciji slovenike,
- izmenjava gradiva z gradivom iz republik bivše federacije.

2. Varianta s 3 obveznimi izvodi ima naslednje slabosti:

- Varovanje slovenike v primeru vojnih razmer in naravnih katastrof ni zagotovljeno; novejša zgodovina je o tem zelo zgovorna;

- "Regionalne" knjižnice ne bi zajemale v svoje fonde tistih gradiv, ki se ne pojavljajo na tržišču ali ki imajo dokaj omejeno tržišče, npr. številnih visokošolskih učbenikov; do takih gradiv je težko priti prek knjigarn oz. knjigotrških informacij, knjižnice pa nimajo dovolj kadrov in sredstev, da bi opravljale tržno raziskovanje slovenske produkcije; in povrh še vsaka zase! Pri tem je vsekakor treba z nacionalnega vidika misliti na ekonomičnost takega ravnanja. Odločanje o nakupu dodatnega števila izvodov na osnovi natančnega pregleda gradiva in strokovnega mnenja ne le bibliotekarjev, je otežkočeno in tudi onemogočeno, če ni obveznega izvoda. Poudarjamo, da bodo v tem primeru prizadete tudi knjižnice, ki ne prejmejo obveznega izvoda, saj se tudi one pri nakupu praviloma odločajo na osnovi konzultacij z "regionalnimi" knjižnicami.
 - Odsotnost obveznega izvoda bo gotovo povzročila ovire in vrzeli v medknjižnični izposoji prav zaradi tega, ker gradivo ne bo porazdeljeno enakomerno po slovenskem prostoru. Kljub preglednosti prek VK bodo pogosti slučajji, ko bodo morali uporabniki poprositi za enega izmed treh "zavarovanih" izvodov, saj bodo knjižnice imele zoženo ponudbo.
 - V inflacijskih pogojih MK prav gotovo ne bo moglo zagotoviti vseh potrebnih sredstev posameznim knjižnicam za nakup slovenike. Proračunska logika v takih pogojih bi privedla knjižnice v stanje, v katerem ne bi kupile ne le celotne slovenike, ampak tudi ne ekvivalentnega števila enot, če bi knjižnicam bila dana možnost, da prosto izbirajo naslove slovenike. In tako bodo varovanje, medknjižnična izposoja in uporabniki še dodatno prizadeti.
 - Kot kupci smo prepričani, da tako zmanjšanje števila obveznih izvodov ne pomeni pomembno znižanje cene posamezne publikacije. Obvezni izvod že sedaj v večini primerov opravlja funkcijo prodajne propagande, vendar v zdaleč manjšem delu, kot je propagandno razdeljevanje gradiva pri promocijah in drugih zvrsteh marketinškega ravnanja založnikov. Enako velja tudi za periodiko.
 - Z zožitvijo na 3 izvide bo prizadeta tudi bibliografska in bibliotekarska domoznanska dejavnost in, kar zadeva uporabo periodike, se bomo Slovenci spet spoprijemali s starimi mejami znotraj Avstro-Ogrske.
 - Slovenska manjšina v Italiji in Avstriji bo še toliko bolj ogrožena, če slovenski knjižnici v Trstu in Celovcu ne bosta po "avtomatizmu" prejemale obveznega izvoda slovenike.
3. Marsikje v svetu nam zavidajo sedanji obvezni izvod in tudi zato je prav, *da ga zadržimo*. Če nam ga ne uspe zadržati v sedanji obliki, *predlagamo*, da začrtate sistem, v katerem naj bi založniki pošiljali obvezne izvide NUK-u, račune pa Ministrstvu za kulturo. Le-to bi kot edini kupec obveznega izvoda lažje uveljavljalo razne popuste, hkrati pa bi imelo skupaj z NUK-om ustrezen pregled nad proizvodnjo slovenike.

Dovolimo si reči, da ta protest izrekamo tudi v imenu naših uporabnikov in slovenskega pisnega spomina.

Zveza SIK Slovenije

MNENJE O OBVEZNIH IZVODIH

Koroška osrednja knjižnica "Dr. Franc Sušnik" Ravne na Koroškem se ni še nikoli strinjala s predlogom za ukinitve obveznih izvodov, pa naj je že to predlagal kdorkoli in kakorkoli že je to utemeljeval. Najmanj razumljivo se nam zdi, da bi ukinitve obveznih izvodov predlagalo slovensko knjižničarstvo samo, saj smo njegovi predstavniki že večkrat odločno izrazili svoje nestrinjanje s tem predlogom. Utemeljenost protesta vidimo predvsem v tem:

- da so nam obvezni izvodi najboljša informacija o novostih na slovenskem knjižnem trgu in orientacija za dodatne nakupe. Brez te informacije na Ravnah ne moremo shajati, saj nimamo ne denarja ne delavcev, da bi lahko drugače (iz te oddaljenosti in pri tej kadrovske zasedbi) ohranjali pregled nad knjižno produkcijo. Pri tem nikakor ne gre za težnjo po lagodnosti in tudi ne za ugodnost, zaradi katere bi lahko opustili tehtno razmišljanje o nabavni politiki in njenem izvajanju.
- Že sedaj letijo (vsaj pri nas) na knjižnice očitki, da porabijo vse preveč odstotkov občinskih proračunskih sredstev, (po integralnem proračunu!) namenjenih kulturi, ti pa bi se z uresničitvijo predloga vsaj na videz, če že ne tudi realno povečali, saj je občinski delež sredstev za nakup knjig povezan z višino republiških sredstev. A bolj kot to bi bilo usodno za knjižnice, če

bi ta vir z leti ali že prej preprosto usahnil, kar bi se prej ali slej gotovo zgodilo.

- Po dogovoru z občinskimi knjižnicami Dravograd, Radlje ob Dravi in Slovenj Gradec kupujemo več študijske literature in domoznansko gradivo tudi za potrebe teh občin, tako porabljena sredstva pa si vsaj delno "vračamo" z obveznimi izvodi, saj je drugače skorajda nemogoče doseči ustrezno sofinanciranje.
- Marsikdo bi videl prednost nadomestila obveznih izvodov s finačno protivrednostjo v tem, da bi denar lahko ustrezno razdelili med vse slovenske knjižnice, kar bi za nekatere pomenilo pridobitev, za knjižničarstvo v celoti pa bi bilo to slabo, saj bi ukinjalo možnost regijske dejavnosti še na tistih področjih, kjer se je sploh razvila.
- Prejemanje obveznih primerkov (zlasti periodike) nam namreč med drugim omogoča, da lahko izdelujemo dokaj natančno lokalno bibliografijo za vse 4 koroške občine, kar je nujno, saj mora biti natančnejša in bolj ažurna od slovenske. Brez te bi ne mogli izpolnjevati ene najvitalnejših nalog knjižnice in zadovoljevati ene največjih potreb uporabnikov knjižničnega gradiva.
- Prepričani smo, da bi se z ukinitvijo obveznih primerkov tako povečala potreba po medknjižnični izposoji, da ji osrednje slovenske knjižnice ne bi bile kos, s tem pa bi se kakovost ponudbe slovenskih knjižnic bistveno poslabšala in niti regijske knjižnice ne bi več mogle same pokrivati dogovorjenih odstotkov območnih potreb.
- Založnikom, ki bi nasprotovali obveznim, bi dejali, da izvod knjige, ki jo dobi knjižnica, gotovo tudi za njeno prodajo

pomeni več ali vsaj toliko kot izvodi, ki jih razdelijo na tiskovnih konferencah novinarjem.

- Tistim, ki utemeljujejo ukinitve obveznih izvodov z dejstvom, da v teh baje ni zajeta več niti polovica gradiva, ki izide v Sloveniji, bi rekli, naj se zavzemajo v naši suvereni državi za zakone, ki naj veljajo za vse, ne pa za popuščanje pred tistimi in zaradi tistih, ki avtoritete veljavnih zakonov ne spoštujejo - tudi takrat ne, ko gre za oddajo obveznih izvodov. Zakon naj bi veljal za vse knjižnično gradivo.
- Ko bi zaupali dogovorjenemu selektorju, bi pristali na to, da z obveznimi izvodi ne prejemo knjig, natisnjenih v določenih (nordijskih) jezikih, v arabščini ipd., ter morda še česa drugega, ker pa smo tudi mi že postali upravičeno nezaupljivi, bi si radi tudi še naprej pridržali celo pravico do samostojne selekcije obveznih izvodov.

Janez Mrdavšič

ZBDS

STROKOVNO POSVETOVANJE ZVEZE BIBLIOTEKARSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE 1992

Letošnje strokovno posvetovanje slovenskih bibliotekarjev bo (predvidoma) 24. in 25. septembra v Ljubljani. Pretekla skupščina na Rogli se je odločila za naslov *KNJIŽNICE IN INFORMACIJSKA POLITIKA*, teze pa so bile objavljene tudi v zadnji lanskí številki revije

Knjižnica. Vabimo vse člane ZBDS, ki so svoja razmišljanja na razpisano temo pripravljene strniti in jih predstaviti na posvetovanju, da svojo aktivno udeležbo čim prej najavijo sekretariatu ZBDS (formular je priložen *Novicam*).

Za lažjo odločitev, o čem boste pisali, navajamo še nekaj podtem, ki jih je izbral Pripravljalni odbor:

1. Konceptualni okvir za nacionalno knjižnico in informacijsko politiko
2. Organizacija in oblikovanje učinkovitih nacionalnih knjižničnih sistemov
3. Vloga splošnoizobraževalnih, šolskih, specialnih in visokošolskih (univerzitetnih) knjižnic pri zadovoljevanju informacijskih potreb
4. Potrebe uporabnikov:
 - rast pismenosti in pospeševanje bralne kulture
 - prebivalstvo na multikulturnih območjih, manjšine, prizadete osebe
 - vloga novih tehnologij pri zadovoljevanju informacijskih potreb
5. Izobraževanje kadrov za nadaljnji razvoj
6. Vpliv nacionalne informacijske politike na znanstveni, tehnični, kulturni in družbeni razvoj
7. Vloga medregijskega in mednarodnega sodelovanja

Veselilo nas bo, če se boste našemu vabilu odzvali, izpolnili priloženi formular (z obveznim kratkim povzetkom referata) in ga poslali Sekretariatu ZBDS *najpozneje do 15. maja*. Ker bomo tudi letos prispevke objavili v *Knjižnici*, potrebujemo kompletne tekste *najpozneje do 10. julija 1992*.

Z željo, da bi imeli čim več ustvarjalnih misli in dobre volje, vas prisrčno pozdravlja

Sekretariat ZBDS

SEJA SEKCIJE ZA VISOKOŠOLSKE KNJIŽNICE

Dne 17.3.1992 je bila v Narodni in univerzitetni knjižnici 1. seja sekcije za visokošolske knjižnice. Pred razpravo o posameznih točkah dnevnega reda so člani sekcije ugotovili, da ima sekcija premalo članov in glede na dejstvo, da je na področju visokošolskega knjižničarstva veliko nerešenih problemov. Člane za sekcijo imenujejo posamezna društva, ki pa niso vsa posredovala svojih predlogov. Zato so sklenili, da poleg članov, ki so jih imenovala društva (Julijana del Giusto, Ana Martelanc, Helena Rous, Dajana Šiško in Tone Perčič), imenujejo še dodatne člane: Zdenko Petermanec, mag. Tomaža Bartola, Božidarja Kanteta in mag. Jožeta Urbanijo.

Nato so člani razpravljali o programu dela sekcije za mandatno obdobje 1991/1993, o predlogu etičnega kodeksa in o pripravi na jesensko posvetovanje ZBDS. Glede programa dela sekcije so menili, da imajo prednost pri obravnavi in reševanju naslednji problemi:

1. Knjižničarji v visokošolskih knjižnicah morajo imeti ustrezen status, ki bi moral biti tudi opredeljen v novem Zakonu o univerzi. V prizadevanju za ustrežnejši status so člani predlagali obisk pri rektorjih ljubljanske in mariborske univerze. Pred razgovorom z dr. Križmanom je potrebno vprašati za mnenje mag. Rajha.
2. Člani sekcije naj se aktivno vključujejo v razpravo o realizaciji imenovanja osre-

dnjih knjižnic in oblikovanju mreže visokošolskih knjižnic v Ljubljani.

3. Strokovne kriterije in merila za visokošolske knjižnice je potrebno dopolniti in posodobiti. Dopolnitve bodo možne, ko bo napisan osnutek novega Zakona o knjižničarstvu. Kriteriji naj bi bili tudi osnova za posodabljanje organizacije dela v knjižnicah.
4. Sekcija naj aktivno sodeluje pri vključevanju visokošolskih knjižnic v vzajemni katalog in sicer tudi z organiziranjem razgovorov, na katerih bi pojasnjevali razne probleme.

Sledila je razprava o predlogu osnutka knjižničarskega etičnega kodeksa. Člani sekcije na predlog osnutka niso imeli bistvenih pripomb, menili so le, da je potrebno nekatere formulacije izboljšati predvsem z jezikovnega vidika.

V razpravi so opozorili še na dva problema:

1. Pri dostopnosti gradiva in informacij bi moral knjižničar zagotavljati enake možnosti vsem uporabnikom.
2. Sporna je tudi etika nekaterih uporabnikov, ki preprečujejo pretok informacij z zadrževanjem knjig in drugega gradiva.

Zadnja točka dnevnega reda je bila namenjena informaciji o jesenskem posvetovanju ZBDS. Predsednik ZBDS Ivan Kanič je člane obvestil, da bo posvetovanje predvidoma 26. in 27. septembra 1992 v Ljubljani. Glavna tema posvetovanja bo *Knjižnice in informacijska politika*, ki je razdeljena na več sklopov. K sodelovanju je društvo povabilo tudi več strokovnjakov iz nekaterih fakultet in ustanov. Člani so predlagali, da se ponovno prosi za sodelovanje Bredo Filo za referat na temo *Mesto knjižničarstva ob preobrazbi države Slovenije oz. Vloga informacije v današnjem trenutku*. Temo za okroglo

mizo na posvetovanju bodo člani določili na naslednji seji, ko bodo prisotni vsi člani sekcije. Predlagali so, da mora biti tema aktualna, da bi bila okrogla miza lahko učinkovita.

Na koncu seje so se člani dogovorili, da bo naslednja seja sekcije v maju.

Ana Martelanc

VISOKOŠOLSKA KNJIŽNICE

ODGOVOR NA PONUDBO INFORMACIJSKEGA SERVISIA IZUM/COBISS

V zvezi s ponudbo, ki so jo s strani IZUM-a pred kratkim prejeli knjižnice Univerze v Ljubljani kot potencialni člani sistema COBISS in v smislu prizadevanj Univerze v Ljubljani, da bi se s svojimi knjižnicami vseh vrst organizirano vključila v sistem vzajemne katalogizacije, predlagamo, da se takoj sestanemo z vodstvom IZUM-a ter s predstavniki financerja MZT in se dogovorimo za korake, ki so potrebni na tej točki.

V skladu s preliminarimi pripombami na gradivo o COBISS-u z dne 16.2.1992, da ponudba ne rešuje nekaterih, za knjižnični sistem Univerze v Ljubljani ključnih zadev.

1. Dokler je IZUM javni zavod, je zaračunavanje storitev drugim slovenskim javnim zavodom nevzdržno. Nikakršnega smisla ni, da MZT s finančnimi mehanizmi poskuša slovenske knjižnice aktivno vključevati v sistem vzajemne katalogizacije, nato pa hip za tem IZUM tem istim knjižnicam poskuša svoje storitve zaračunavati. To bo povzročilo, da

se bodo knjižnice še naprej otepale sistema vzajemne katalogizacije, oz. bodo prisiljene v navidezno vključevanje v sistem COBISS (da bodo dobile sredstva iz proračuna), dejansko pa bodo uporabo COBISS-a minimizirale, da bi zmanjšale nepotrebne stroške in bodo de facto ostale pri lastnih cenениh katalogih.

2. Kljub številnim zahtevam Univerze v Ljubljani po tem, da mora sistem vzajemne katalogizacije omogočati tudi raven centralnega kataloga Univerze v Ljubljani, ali denimo, osrednjega fizikalnega kataloga, se doslej v sistemu vzajemne katalogizacije še ni nič spremenilo.
3. Ni videti, da bi bili upoštevani naši predlogi, da moramo ločiti nacionalni-slovenski del od mednarodnega, oz. jugoslovanskega. V pogjih vojne na Balkanu si naše knjižnice ne morejo privoščiti luksusa, da bi ne bile lastnice svojih podatkov. Ne moremo pričakovati, da bodo naši knjižničarji blokirani pri svojem delu, če bo slučajno nek podatek najprej napačno vložila v sistem denimo knjižnica v Sarajevu, potem pa bomo morali za popravek prositi v Sarajevo in čakati na primerni čas, da nas bodo tam uslišali, sami pa popravkov ne bomo smeli delati. Tudi avtorji ne morejo več popravljati svojih lastnih podatkov, če jih je nekdo drugi medtem privzel za svoje. To je seveda resna pomanjkljivost, ki jo je potrebno odpraviti pred vključitvijo Univerze v sistem vzajemne katalogizacije.
4. Na sestanku, ki ga predlagamo, bomo poiskali knjižnico, ki bo v imenu Univerze v Ljubljani podpisala pogodbo za vse knjižnice knjižničnega sistema Univerze v Ljubljani. To bi morala biti brez dvoma nova univerzitetna knjižnica. Dokler je ni, pa bi morali to breme pre-

vzeti verjetno odbor direktorjev osrednjih knjižnic. Knjižnicam sistema KISUL priporočamo, da s podpisom ponujene pogodbe s strani IZUM zaenkrat počakajo.

5. Seveda nimamo nič proti temu, da posamezne knjižnice podpisujejo z IZUM-om pogodbo, ki jim omogoča uporabo drugih baz podatkov in nemonopolnih storitev, ki jih ponuja IZUM. IZUM npr. ponuja vzdrževanje sistema elektronske pošte, kar je brez dvoma koristna konkurenca ARNESU, YUNACU in drugim tovrstnim sistemom, ki jih poznamo v Sloveniji.
6. Univerza v Ljubljani s svojimi številnimi enotami, profesorji, asistenti in študenti si preprosto ne more več privoščiti, da ostaja s tako ponujenimi pogodbami še naprej izven sistema vzajemne katalogizacije in je uporaba COBISS-a za njene študente odvisna od dobre volje te ali one od njenih 68 knjižnic.

Za datum sestanka predlagamo petek, 24. aprila 1992. Detajle bomo določili v pogovoru.

Prof. dr. T. Pisanski,
Predsednik komisije za knjižničarstvo in informatiko Univerze v Ljubljani

ENOTNA IZKAZNICA V VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNICAH V SLOVENIJI

Dne 31.3.1992 je bil na pobudo prof. dr. Tomaža Pisanskega, predsednika komisije za informatiko, dokumentacijo in knjižničarstvo pri Univerzi v Ljubljani, v prostorih Centralne ekonomske knjižnice sestanek, na katerem so udeleženci obravnavali

možnost uvedbe enotne izkaznice in evidence vseh uporabnikov knjižnic, ki delujejo v okviru ljubljanske in mariborske univerze.

Na seji so sodelovali predstavniki komisije za informatiko, dokumentacijo in knjižničarstvo, odbora za računalništvo Univerze v Ljubljani in večjih visokošolskih knjižnic.

Po daljši in zanimivi razpravi so se vsi prisotni strinjali, da je potrebno na obeh univerzah uvedti enotno evidenco uporabnikov in univerzitetno izkaznico.

Za identifikacijo problemov in ciljev pri izdaji izkaznice in oblikovanju sistema evidence uporabnikov in izposoje s pomočjo črtne kode so imenovali delovno skupino v sestavi dr. Zorjan Fabjančič-CEK, Zdenka Lapajne-CRU in Marjan Babič-CTK.

Ana Martelanc

STROKOVNI KRITERIJI VREDNOTENJA DEJAVNOSTI VISOKOŠOLSKIH KNJIŽNIC

V prvi polovici aprila 1992 se je v Enoti za razvoj knjižničarstva pri NUK dvakrat sestala delovna skupina, ki jo je imenoval Strokovni svet za knjižničarstvo RS z nalogo, da pripravi predlog kriterijev za vrednotenje dejavnosti knjižnic ljubljanske in mariborske univerze.

Na osnovi že znanih meril za delo visokošolskih knjižnic je delovna skupina, ki jo sestavljajo strokovnjaki iz ljubljanskih in mariborskih visokošolskih knjižnic, pripravila nov predlog za ocenjevanje in vrednotenje dela knjižnic in knjižničnih delavcev različnih profilov. V drugi polovici aprila bodo kriteriji testirani na izbranem vzorcu različnih visokošolskih knjižnic, dopolnjeni in opremljeni z natančno interpretacijo posameznih postavk pa bodo nato posredovani Ministrstvu za

šolstvo in šport ter rektoratoma obeh slovenskih univerz. Na teh forumih se je prav te dni začela razprava o vrednotenju dela in financiranju visokošolskih knjižnic, vemo pa, da so bili dosedANJI kriteriji Ministrstva za šolstvo in šport neprimerni in strokovno neutemeljeni.

Ivan Kanič, Ana Martelanc

SPLOŠNOIZOBRAŽEVALNE KNJIŽNICE

DOMOZNANSKA DEJAVNOST

Delovna skupina za domoznansko dejavnost (Vilma Krapež, Silva Novljan, Nataša Petrov, Bernard Rajh, Lidija Wagner, Tomaž Kobe in Miša Sepe) je predala gradivo *Domoznanska dejavnost v knjižničnem informacijskem sistemu* v obravnavo in sprejem Strokovnemu svetu za knjižničarstvo RS. Pred tem je bilo gradivo v razpravi med SIK, NUK, komisijo za KIS in sekcijo za SIK pri ZBDS. Pripombe so poslale SIK iz Celja, Murske Sobote, Ptuja, Nove Gorice, Maribora, Ljubljane-Centra, Ljubljane-Most, NUK ter sekcija za SIK. Delovna skupina je upoštevala pripombe, ki so se nanašale neposredno na gradivo, s predlogi in pripombami teoretične narave oz. na katere odgovor ponujajo viri, naštetih pri tem gradivu, pa skupina ni razširjala oblikovanega gradiva.

Opozorim naj, da delovna skupina ni bila imenovana za pripravo novega gradiva o domoznanski dejavnosti, ampak za dopolnitev že znanega in zapisanega, zato da bi zaživel v praksi. Zato je gradivo neenakomerno oblikovano, kjer določena poglavja izstopajo, druga pa se zdijo nepopolna. Popolnost je dosežena

z gradivom, naštetim pod *Viri*, ki pa je knjižničarjem dostopno oz. znano.

Na zadnjem sestanku so člani delovne skupine sprejeli še dodatne sklepe, katerih uresničitev je pomembna za izvajanje domoznanske dejavnosti, potem ko bo gradivo (tako, kakršno je, dopolnjeno ali spremenjeno) sprejeto, njegovo sprejetje pa ustrezno financirano. Sklepi zadevajo predvsem NUK kot nosilko in koordinatorko domoznanske dejavnosti, ki mora do konca leta 1992:

- dodelati zapis članka za vzajemno katalogizacijo,
- očistiti, poenotiti in uskladiti gesla ter tako pripraviti enoten geslovník,
- na novo definirati serijske publikacije (kaj so, katere so, kako jih obdelujemo in kako jih statistično štejemo),
- realizirati organizacijsko shemo obdelave domoznanskega gradiva v KIS-u in doseči soglasje s knjižnicami za aktivno sodelovanje,
- skrbeti za redno in popolno pridobivanje slovenike iz tujine, še posebno knjižničnega gradiva zamejskih Slovencev,
- z zakonodajo in dogovori reševati probleme med knjižnicami, arhivi, muzeji, pri pridobivanju, hranjenju in arhiviranju gradiva,
- tekoče informirati knjižnice o dogajanju in novostih s področja domoznanske dejavnosti ter organizirati in izvajati izobraževanje za njeno opravljanje.

Knjižnice, ki sodelujejo oz. opravljajo domoznansko dejavnost, lahko sodelujejo pri realizaciji teh sklepov, med drugim tudi tako, da čimprej pošljejo svoje geslovníke, sezname gesel, bibliografskemu oddelku NUK, tiste SIK

II. skupine, ki še niso poslale predlogov za obdelavo člankov, pa naj to tudi store čimprej.

Silva Novljan

ODPIS KNJIŽNIČNEGA GRADIVA (Razmišljanje ob pobudi bibliofilov in poslancev za zakonsko preprečevanja uničevanja knjig)

Knjižnice opravljajo pregled stanja knjižničnega gradiva (inventura) kontinuirano skozi vse tekoče leto, kar je v skladu z zakonom o računovodstvu in z dogovorom s službo družbenega knjigovodstva. To opravljajo po predpisanih principih in s predpisanim obrazcem (inventarna knjiga). V ta proces dela sodi tudi letni načrtovani odpis knjižničnega gradiva, ki po standardih za delo splošnoizobraževalnih knjižnic zajema 3 do 5 % temeljne zaloge knjižničnega gradiva oz. 10 % letnega dotoka za knjižnice, ki nimajo minimalne knjižne zaloge (sam postopek je natančneje opisan v prispevku A. Korže-Stražnar: *Postopek o kontinuiranem inventarnem popisu, kontroli in načrtovanem odpisu knjižničnega gradiva v knjižnicah* — Obvestila Republiške matične službe 1983, št. 3).

Redno izločanje zastarelega, izbrabljenega, izgubljenega, izčrpanega knjižničnega gradiva je sestavni del strokovnega delovanja knjižnic, ki zagotavlja njihovo delovanje v skladu z njihovo vlogo in pomenom. Splošnoizobraževalne knjižnice nimajo arhivske funkcije niti funkcije hranjenja starega, redko ali nikoli uporabljenega gradiva za študijske namene oz. za dopolnjevanje osrednjih znanstvenih knjižnic (to bi bila prej vloga osrednjih znanstvenih knjižnic oz. je vloga NUK in UKM, ki imata tudi arhi-

vsko funkcijo).

Matične knjižnice (to naj bi bile vse splošnoizobraževalne knjižnice, ki po Zakonu o knjižničarstvu izpolnjujejo osnovne pogoje za delo) pa po Zakonu o knjižničarstvu usklajujejo tudi politiko nabave knjižničnega gradiva in usmerjajo knjižnično gradivo, ki ga izločajo splošnoizobraževalne knjižnice. Te pa pogosto sprejemajo (čeprav jim zakon tega izrecno ne predpisuje, a recimo, da sodi v usklajevanje nabavne politike) tudi izločeno gradivo drugih knjižnic in darove ustanov ter posameznikov. Česar ne sprejmejo med svoje gradivo, ponudijo (hkrati s svojim izločenim gradivom) knjižnicam v KIS. Preostanek gradiva, ki ga knjižnice različnih vrst ne poberejo, lahko ponudijo antikvariatom oz. v odkup drugim ustanovam in zainteresiranim posameznikom. (Pri tem se tudi jaz navdušujem za organizacijo "dneva odprtih skladišč", ko naj bi knjižnice na sejmski način "prodajale" izločene knjige zainteresiranim občanom ali jih preprosto ponudile v dar na ustrezni prireditvi in tako nazaj tistemu, ki jih je sofinanciral. Seveda je to lahko narejeno le ob ustrezni vzgoji okolja, saj bi sicer spet lahko povzročilo napačne predstave; češ, knjižnice imajo že tako preveč vsega, zato naj ne zahtevajo dodatnih sredstev; ali pa, knjižnice so dolžne pridobivati dodatna sredstva s "prodajo" zastarelih knjig ipd...).

Tako v teoriji in zakonodaji. V praksi pa neuresničeni standardi za delo knjižnic ne omogočajo uresničitve zahtev teorije. Odpisovanje knjižničnega gradiva je postopek, ki zahteva približno toliko časa kot nabava knjižničnega gradiva (vse mora biti popisano, dokumentirano, pa še tako se najdejo nejeverneži - npr. Slovensko bibliofilsko društvo ali posamezniki), ali pa še več, če prištejemo še njegovo distribucijo v okolje. Prav zato v knjižnicah, ki kronično bolehalo za pomanjkanjem kadra, pogosto zmanjka časa za sprotno izločanje. Čez nekaj let, predvsem ko postane

stiska s prostorom nevzdržna, se knjižnice lotijo odpisa, ki nenadoma predstavlja zajetno, vsem opazno količino knjig, ki jo tudi okolje težko konzumira. Zato konča kot surovina za novo knjigo tudi kakšna knjiga, ki bi jo posameznik, ne pa nujno knjižnica, še z veseljem sprejel na svojo knjižno polico.

Na izločanje zastarelih, a dobro ohranjenih knjig (a v knjižnici za uporabnika nezanimivih), vpliva lahko tudi napačno družbeno razumevanje vloge knjižnice pa tudi nestrokovnost knjižničarjevega dela (ki je spet lahko posledica pomanjkanja kadra, časa za dodatno izobraževanje, pa sredstev za delo, prostora):

1. Napačna nabavna politika; knjižnica nabavi preveč ali to, kar okolje ne potrebuje. To stori lahko zato:
 - ker je izbor knjižne ponudbe premajhen, pa hoče po vsej sili doseči normativ prirasta (k temu jo lahko prisili tudi razni "strokovni" pogoji),
 - ker ji država s subvencijo predpisuje, kaj mora kupiti (prejšnja leta ji je tudi kar sama kupila),
 - ker ne spremlja oz. ne analizira potreb svojega okolja po knjižničnem gradivu.
2. Neustrezna strokovna obdelava knjižničnega gradiva, ki povzroči neprimerno postavitve knjižničnega gradiva v fond in neustrezno, ne dovolj informativno in enostavno pot do njega, zato "obleži" neizkoriščeno.
3. Neustrezna ali pa sploh nobena popularizacija tega gradiva med uporabniki (tudi potencialnimi).

Temu se seveda lahko izognemo tako, da uveljavimo strokovnost pri delu in da uveljavimo standarde za vse tipe knjižnic oz. da država nameni knjižničarstvu dovolj sredstev za delo.

Problematika izločenih knjig, ki povzročajo pri nekaterih Slovencih bibliofske solze, še enkrat dokazuje, da je za vsako delo potreben človek in da standardi za splošnoizobraževalne knjižnice niso prepotentna izmišljotina slovenskih knjižničarjev.

Knjižničarji si prav tako in še bolj kot bibliofili želimo, da bi se bralna kultura Slovencev dvignila, da bi tako kot njeno obliko ljubili tudi njeno vsebino in da bi šla vsaka knjiga, ki je vredna branja, vsaj nekajkrat skozi roke bralcev, predno bi njena vsebina zastarela in bi tako postala primerna le še za arhivske knjižnice, kjer naj bi bila zmeraj dosegljiva za, z leti zmeraj ožji krog interesentov.

Opozoriti pa je potrebno, da se veliko gradiva, izločenega zaradi fizične obrabe, ne poškoduje in iztroši samo v rokah bralcev, ampak tudi zaradi premajhnih in neustreznih prostorov (natrpane, stisnjene, nepravilno hranjene knjige v vlažnih ali preveč suhih skladiščih ipd.). Bibliofilsko društvo oz. Slovence premalo skrbi knjiga, ki bo propadla v neprimernih skladiščih knjižnic, predvsem NUK, ki naj bi ohranila narodno knjižno zapuščino za vsakogar v vsakem času. Če je bibliofilom res toliko do knjig, potem naj podpirajo razvoj knjižnic, pa bodo sami še naprej lahko ljubiteljsko delovali brez dodatnih prostorov in sredstev za delo, (za katere prosijo poslance), saj bodo večino dela opravile knjižnice. Pri izločanju pa bodo upoštevale njihovo željo po knjigah. Povabile jih bodo, tako kot že velikokrat do sedaj.

Ne bo pa škodovalo, če namenimo nekaj pozornosti hranjenju in izločanju knjižničnega gradiva tudi ob spreminjanju knjižničarske zakonodaje in točneje definiramo posamezne obveznosti, ali pa vsaj ponovno preverimo pot iztrošenega knjižničnega gradiva. O tem bodo v tem času intenzivneje premišljevali predlagalci spremenjenega zakona o obveznem izvodu (kako hraniti in ohraniti nacionalno pomembno gradivo in omogočiti njegovo

dostopnost), knjižnice, katerih temeljna zalog, oblikovana z obveznim izvodom bo lahko postala torzo, pa tudi tisti, ki bodo odločali o sistemu domoznanske dejavnosti.

Silva Novljan

ŠOLSKE IN MLADINSKE KNJIŽNICE

POSVET OSNOVNOŠOLSKIH RAVNATELJEV Opatija, 25.-27.3.1992

Vloga in status šolskega knjižničarja postajata v času sodobne inovativne šole in moderne informacijske pismenosti spremenjena in še zdaleč ne dovolj dobro definirana. Ker je položaj knjižničarja odvisen od dveh pomensko različnih strok (bibliotekarske in pedagoške), je trenutna funkcija šolskega knjižničarja spriču novih standardov in normativov za opravljanje vzgojno-izobraževalne dejavnosti in novih koeficientov za plače slabše ovrednotena kot je bila do sedaj. Šolski knjižničar ima nižji koeficient za plačo kot učitelj t. j. 2,50 namesto 2,65, čeprav ima popolnoma enako izobrazbo in strokovni izpit.

Ko smo se knjižničarji spraševali, zakaj je prišlo do tega, smo med drugim ugotovili, da je koncepcija dela šolskega knjižničarja v *Smernicah življenja in dela osnovne šole* premalo natančno izdelana, oziroma le določena. Veliko vodstvenih delavcev zato sploh podrobneje ne pozna našega dela in smo velikokrat prepuščeni sebi in lastni iznajdljivosti.

Zataknilo pa se je tudi pri strokovnih izpitih. Strokovni izpit iz bibliotekarske stroke opredeljuje naš status le z ene plati. Poklic, ki ga opravljamo, pa še zdaleč ni samo

obvladovanje bibliotekarske stroke. Zato je ob 75 % izvedbi bibliopedagoškega in drugega pedagoškega dela naš status potrebno potrditi tudi s pedagoške strani. Pobudo po drugačnem strokovnem izpitu smo že oddali Komisiji za opravljanje izpitov iz bibliotekarske stroke. Želeli bi namreč opravljati tak izpit, ki bi nas obojestransko potrdil. Zaradi tega smo se tudi udeležili seminarja osnovnošolskih ravnateljev v Opatiji, kjer smo ta problem izpostavili tudi Zavodu za šolstvo in šport, ter prisotnim ravnateljem. V ta namen smo se med različnimi delavnicami udeležili delavnice ge. Irme Veljič, ki na Zavodu vodi usposabljanje pripravnikov in njihovih mentorjev. Zastavili smo dve vprašanji in sicer smo vprašali:

- Kdo bo mentor šolskemu knjižničarju, ki je na šoli največ eden, redko dva ?
- Kako oblikovati strokovni izpit šolskega knjižničarja, da bo zadoščal bibliotekarski in pedagoški stroki ?

V času, ko se govori samo še o prenovljeni, inovativni šoli, bi bilo nujno potrebno spregovoriti tudi o novem položaju, funkciji in pomenu šolskega knjižničarja. Strokovni izpit je le ena izmed kapljic v morje, čeprav za nas zelo pomembna, še nujneje pa je potrebno izdelati tako koncepcijo dela šolskega knjižničarja, da njegov status ne bo več vprašljiv.

Zdenka Sušec,

Sekcija za šolske knjižnice

KO ZEMLJA POSTANE OKROGLA

Letos smo v Pionirski knjižnici (enota Knjižnice Oton Župančič) v Ljubljani ob 2. aprilu - mednarodnem dnevu mladinskih

knjig - pripravili razstavo z naslovom *Ko zemlja postane okrogla*. Z njo se obenem vključujemo v mednarodni kviz *Kolumb in odkritja novih svetov*, ki ga je ustanova STIFTUNG LESEN iz Mainza pripravila ob letošnjem Evropskem tednu knjige.

Vprašanja kviza so vezana na letošnjih 500 let, kar je Kristof Kolumb odkril Ameriko. Sprašujejo o pomembnejših osebah in dogodkih v času od približno konca 15. stoletja do konca 16. stoletja. Upoštevajo ambivalenten karakter odkritij, saj le-ta niso bila le potešitev želja po dogodivščinah in trgovanju, ampak so bila tudi plenjenje, zatiranje, zaslužnjevanje in iztrebljanje celih ljudstev. Eno od sporočil kviza reševalcem torej je, da odkrivanja odpirajo nove svetove in prav bi bilo, da bi se človeštvo zavedalo in na novem gradilo, ne pa uničevalo. Tako mednarodni kviz z branjem iste literature in z vrsto ustvarjalnih aktivnosti, povezanih z branjem, na poseben način povezuje mlade v Evropi.

Z letom 1492, ko je Kristof Kolumb po ključju odkril Ameriko, se je v resnici začel drug čas. Dolgo ga je naznanjalo mnogo novih misli in dogodkov, vendar je Kristof Kolumb tisti, ki je po običajnem zgodovinskem pojmovanju zapahnil vrata srednjega veka in in odprl človeštvu nov svet in začel nov čas. S svojim odkritjem ni samo pridobil novih pokrajin na zemlji, temveč tudi nova območja človeške zavesti.

Kolumb do kraja ni verjel, da je odkril nov kontinent. In res ni bil prvi. Ameriko so okrog leta 1000 odkrili Vikingi prek Grenlandije. Tam so ustanovili celo neko naselbino v deželi, ki so jo imenovali Vinland. V tem, kako je ta kolonija propadla, si poročila nasprotujejo. Tistega prvega odkritja mornarji in zemljepisci Kolumbovih dni sploh niso poznali. To dokazuje, da ni dovolj, če nekdo nekaj najde; družba v njegovem času mora biti nekako zrela, da odkritje sprejme.

Razstava *Ko zemlja postane okrogla* v PK

razširja in presega vprašanja iz mednarodnega kviza. Pripravili smo seznam knjig, ki jih priporočamo za branje otrokom in mladini, ne le da bi lahko odgovorili na vprašanja mednarodnega kviza, ampak da bi poglobili in razširili svoje znanje o Kolumbu in odkrivanju novih svetov oz. o človekovem raziskovanju in odkritjih nasploh. Gradivo v seznamu je razdeljeno po sklopih (geslih), kot so sklopi v konceptu razstave:

- *odkritja spreminjajo svet* (odkrivanja nenehno nadgrajujejo človekovo znanje, nekatera odkritja so za razvoj človeštva ključna, npr. Kopernikov heliocentrični sistem, Gutenbergov tisk ipd.)
- *odkritja pred Kolumbom* (zgodnja odkritja iz predkolumbijskih časov. Sem smo uvrstili tudi knjige o ekspediciji RA in o posadki s splava Sončni Tiki.)
- *odkrivanja Novega sveta* (po Kolumbovem naključnem odkritju Novega sveta se je začelo zasedanje in raziskovanje ozemlja, gospodovanje nad prvotnimi prebivalci, ki so jih imenovali Indijanci).
- *Amerika - dežele in ljudje* (srečanja različnih svetov in posledice medsebojnega vplivanja. V tem sklopu smo zajeli tudi življenje prvih belih naseljencev in probleme črnih sužnjev, politično in kulturno življenje Amerike ipd.)
- *osvajanja svetov* (številni raziskovalci so odkrivali neznana morja in neznane predele na zemlji, odkrivajo tudi veselje. Osvajajo težko dosegljive predele (jamarstvo, alpinizem, jadrnanje ipd.), da bi doživeli različnost zemlje in bogastvo številnih oblik življenja na njej).
- *Slovenci in odkrivanja* (Slovenci po svetu in njih dela)
- *Miti, legende in pravljice Indijancev*

Popisali smo poučne knjige, ki jih imamo v PK v Ljubljani in le tiste leposlovne knjige, ki so direktno omenjene v mednarodnem kvizu, sicer pa leposlovnih del nismo vključili v seznam. Leposlovju o odkrivanju in odkritjih v tako široko zastavljenem razumevanju, kot ga predstavljamo z našo razstavo, namreč ni kraja.

Med poučnimi knjigami so različne enciklopedije in zgodovinski pregledi novejšega datuma, medtem ko predvsem med opisi posameznih odkrivanj ugotavljamo velik delež starejših knjig. Sprašujemo se, ali tudi v svetu ne izhajajo več tovrstne knjige ali pa jih ne prevajamo v slovenščino. Morda so tista prva odkritja novih svetov že popisana (in prevedena), medtem ko je sodobno literarno zanimanje usmerjeno prvenstveno osvajanjem sodobnih popotnikov, ki na različne načine potujejo po znanih svetovih in morjih, da bi spoznali svet, ljudi in sebe. Ugotavljamo, da imamo med tovrstnim zbranim gradivom največ izvirnih slovenskih knjig.

Tilka Jamnik

IZOBRAŽEVANJE

TEČAJI IN IZPITI BIBLIOTEKARSKE STROKE

Zaradi velikega števila prijav na tečaje za pripravo na strokovne izpite bibliotekarske stroke in zanimanja za strokovne izpite, bo NUK izvedel tečaje v dveh terminih:

- 4.-15. maj 1992 in
- 18.-29. maj 1992,

strokovne izpite pa v juniju in septembru. Za drugi termin tečajev je še nekaj prostih mest in se lahko prijavite najkasneje do 8. maja oz. do zasedbe mest.

Melita Ambrožič

SEMINAR O VLOGI SPLOŠNOIZOBRAŽEVALNE KNJIŽNICE PRI IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH

Narodna in univerzitetna knjižnica je v sodelovanju z Andragoškim centrom Slovenije pripravila 16. in 17. marca 1992 enodnevni seminar na temo *Vloga SIK pri izobraževanju odraslih*.

Odziv je bil zelo velik, saj se je seminarja udeležilo 64 predstavnikov iz 44 splošnoizobraževalnih knjižnic iz vse Slovenije ter 2 študentki knjižničarstva. Namen seminarja je bil seznaniti udeležence z osnovnimi potrebami in značilnostmi izobraževanja odraslih in poiskati vlogo knjižnice v tem procesu, da dobe potrebno znanje za planiranje knjižnične dejavnosti na tem področju.

Silva Novljan je spregovorila o vlogi SIK na področju izobraževanja odraslih. Knjižnica mora okolje, ki v njem deluje, zelo dobro poznati, ugotoviti individualne in širše družbene potrebe po izobraževanju, poiskati poti do različnih skupin (brezposelni, funkcionalno nepismeni, mladi, ostareli...), jih informirati o možnostih za vključevanje v izobraževalne programe, jim svetovati in posredovati informacije o študijskih pogojih, jih motivirati in pomagati pri izboru ustrezne literature. Glede na visoko kvalificiran kader jim lahko nudi ustrezno strokovno pomoč pri učenju in samostojnem študiju. O svojih dejavnostih mora nenehno obveščati okolje.

V sodobni informacijski družbi ljudje od-krivajo, da jim manjka vedno več znanja, končana formalna izobrazba pa ne zadošča več za uspešno opravljanje poklica. Dr. Ana Krajnc je v svojem referatu *Autonomnost odraslih v učnem procesu* pokazala, kako se v mnogih državah trudijo zavestno pospešiti in razviti izobraževalne funkcije vseh tistih institucij, katerih primarna dejavnost ni izobraževanje (najrazličnejših kulturnih ustanov, socialnih, proizvodnih...) in jih načrtno in aktivno vključiti v mrežo izobraževalnih organizacij. S tem šola izgublja monopol nad posredovanjem znanja, ki v razvitejšem svetu opravlja samo še del teh funkcij (le še 20 % znanja sprejmejo v šoli). V tako spremenjenih družbenih razmerah se mora temeljiteje spreminjati vloga knjižnice. Knjižnica ni več samo izposojevališče knjig (iz polic v roke), ampak eden izmed osnovnih pospeševalcev neformalne izobraževanja, ki pomaga posamezniku razvijati sposobnost za samostojno učenje ob pravilni uporabi literature in strokovnem svetovanju. Nepogrešljivo mesto bo imela pri izvajanju projekta študija na daljavo ter v množičnem programu "došolanja" odraslih.

Ob referatu Zorana Jelenca *Prebivalstvo Slovenije v izobraževanju* smo videli, da se večina odrasle populacije v Sloveniji ne izobražuje, a ima željo. Po rezultatih anket lahko sklepamo, da bi potrebovali pomoč pri organiziranju svojega učenja in izobraževanja, pri samem učenju (predvsem mlajši in tisti z nižjo izobrazbo), kjer lahko nudi svojo strokovno pomoč ravno knjižnica. Kot oviro pri vključevanju v izobraževanje vidijo oddaljenost od kraja šolanja (kar bo rešil študij na daljavo) in nezadostno informiranje o izobraževalnih programih.

Nazadnje smo se seznanili še z zanimivim primerom organiziranosti izobraževalne dejavnosti za odrasle v *Public North York Library* v Torontu, kjer nudijo prebivalcem svojega okolja (ne glede na sloj, izobrazbo...) številne

možnosti za vključevanje v najrazličnejše izobraževalne programe, od opismenjevanja, programe za osebni razvoj posameznika, jezikovna izpopolnjevanja in še nešteto programov, ki nastajajo sproti glede na interes in potrebe okolja. Pri posredovanju znanja razvijajo številne oblike od predavanj, razgovorov, študijskih krožkov, samoizobraževanja itd.

Seminar pomeni pomemben korak pri oblikovanju izobraževalne vloge knjižnice, razbil je stereotip o knjižnici kot mestu, kjer se zaposleni ukvarjajo samo s knjigo, njeno obdelavo in izposajo. Naša pozornost mora biti usmerjena k ljudem določenega okolja, njihovim potrebam in željam. Izkazalo se je, da potrebe odraslih pri izobraževanju niso vprašljive, vprašanje je le, kako jih zadovoljiti, na kakšen način, s katerimi oblikami in metodami.

Knjižničarji smo z zadovoljstvom ugotovili, da mnoge dejavnosti na tem področju že izvajamo, razmišljamo o njihovem razvoju, vendar se jim še vedno ne posvečamo dovolj načrtno in sistematično. Številne naloge opravljamo stihijsko, občasno, ne operacionaliziramo ciljev in pri nalogah, ki jih izpeljemo, ne preverimo učinkov v praksi. Vsaka skupnost je zkladnica virov učenja in izobraževanja, katere naloge bo knjižnica prevzela, pa je odvisno od kraja, kjer se nahaja, od potreb njenega okolja in ljudi, tako da imajo knjižnice pri planiranju številne možnosti.

V razgovoru se je izkazalo, da so udeleženci željni znanj s tega področja in čutijo potrebo po dopolnilnih tovrstnih seminarjih za tiste knjižničarje, ki se bodo sistematično ukvarjali z izobraževanjem odraslih. Nekoliko presenetljivo pa je, da so se seminarja udeležili le knjižničarji splošnoizobraževalnih knjižnic, kakor da ostali tipi knjižnic (univerzitetna knjižnica) s svojo dejavnostjo ne izobražujejo odraslih. — Silvo Videtič

FUNKCIONALNO OPISMENJEVANJE ODRASLIH PREBIVALCEV SLOVENIJE

Ob podpori Ministrstva za šolstvo in šport RS in v sodelovanju z Zvezo delavskih univerz Slovenije je Andragoški center Slovenije konec leta 1991 pričel z izvajanjem razvojno-raziskovalnega projekta - *Funkcionalno opismenjevanje odraslih prebivalcev Slovenije*. Cilji projekta so: oblikovanje strokovno teoretičnih izhodišč za ugotavljanje meje funkcionalne pismenosti, priprava programov za razvijanje ustrezne pismenosti odraslih, usposabljanje izvajalcev ter vzpostavitev mreže izvajalcev za izvajanje programov funkcionalnega opismenjevanja.

Delovna skupina, ki pripravlja instrumentarij za pripravo preizkusnih testnih instrumentov za ugotavljanje funkcionalne pismenosti (oz. temeljnih znanj in spretnosti - termin, ki ga ta skupina uvaja namesto termina funkcionalna pismenost) je zaprosila tudi svetovalko za SIK za sodelovanje. Za skupino je opredelila (s soglasjem Enote za razvoj knjižničarstva pri NUK) znanja in spretnosti iz področja knjižničarstva, ki naj bi jih prebivalci obvladali:

Funkcionalna pismenost vključuje tudi spretnost iskanja, pridobivanja informacij in knjižničnega gradiva in njegovo samostojno, kritično in ustvarjalno rabo:

1. Poznavanje možnosti tekočega informiranja o publikacijah (založbe, založniški programi, katalogi, prospekti, tekoče spremljanje strokovnih poročil, recenzij o publikacijah...)
2. Poznavanje ustanov kot virov informacij in njihovih vlog (knjigarne, knjižnice, splošne, specialne, informacijski centri).
3. Samostojna uporaba knjižnice in njenih

informacijskih virov:

- Sistem ureditve knjižničnega gradiva in možna dostopnost do gradiva (funkcija prostega pristopa, funkcija različnih sekundarnih in terciarnih virov - katalogi, domače in tuje podatkovne zbirke, dokumentacija).
- Vrste knjižničnega gradiva (sposobnost klasificiranja po zvrsti, vsebini in obliki, ločevanje primarnih in sekundarnih virov).
- Uporaba informacijskih virov za splošno, specialno in tekoče informiranje (referenčne knjige - enciklopedije, slovarji, bibliografije, almanahi, periodika, katalogi, podatkovne zbirke, npr. na CD-ROMu).
- Bibliografska struktura virov in njihova interpretacija, uporaba in navajanje (avtor, naslov, podnaslov, vsebinsko kazalo, izdaja, letnica izida, založba, predgovor, povzetek, stvarno kazalo, dodatek dokumentov in grafičnih prilog, ilustracije, seznam literature, dodatek okrajšav, kratic, opomb, citatov, naslovi poglavij).
- Postopki pri iskanju informacij in gradiva, pri izbiranju in ocenjevanju ter uporaba informacij in gradiva.

Obvladovanje teh spretnosti omogoča pridobivanje znanj, razvijanje novih spretnosti in aktivno vključevanje v družbo. Obvladovanje teh spretnosti pa hkrati pomeni širjenje in uveljavljanje človekovih pravic do informiranja in odločanja, do svobodne izbire informacijskih virov in njihove uporabe.

Silva Novljan

PREDSTAVLJAMO VAM

16. SEMINAR ELAG

V Ravenni (Italija) je potekal od 1. do 3. aprila 1992 16. seminar ELAG-European Library Automation Group z delovnim naslovom *Mreže za mednarodno medbibliotečno izposajo*.

Letošnjega srečanja se je udeležilo največje število članov, tako da nas je bilo okoli 90, od tega 7 iz Slovenije, 3 iz Hrvaške in 2 iz Srbije.

Seminar se je odvijal po ustaljenem dnevnem redu. Udeleženci iz posameznih knjižnic morajo vsako leto pripraviti poročilo o razvoju računalniške podpore za knjižnično poslovanje v svoji ustanovi. Ta poročila so predmet diskusije na okrogli mizi, ob tem pa tečejo tudi predavanja, ki obravnavajo glavno temo seminarja. Popoldanski čas je rezerviran predvsem za aktivno sodelovanje v delavnicah na določene teme, ki jih predhodno prijavijo posamezni udeleženci seminarja. Iz Slovenije sta delavnico prijavila P. Južnič (E-mail) in B. Zebec (Problems using data from different sources).

Iz letnih poročil in predavanj lahko ugotovimo, da je danes v evropskih knjižnicah skorajda toliko računalniških programov, kolikor je knjižnic. Med državami, ki so razvile nacionalne računalniške mreže predvsem za potrebe medbibliotečne izposoje, pa prednjačijo tiste s severnejših delov Evrope. Ob tem je treba povedati, da še ni izdelane računalniške programske podpore, ki bi omogočala popolnoma avtomatizirano poslovanje medbibliotečne izposoje, tako da smo si v delavnici, ki je bila napovedana na to temo, lahko le naštevali vse želje in ugotavljali, kakšne prednosti bi takšna podpora prinašala.

Za Evropo in njene knjižnice je v tem trenutku najpomembnejši projekt ION (Interlen-

ding OSI Network), ki je začel delovati (pilotna faza) februarja 1990. Izvajajo ga tri knjižnične mreže in sicer LASER iz Velike Britanije, PICA iz Nizozemske ter PEB iz Francije. Glavni cilji projekta, ki ga podpira tudi Komisija Evropske skupnosti so:

- omogočiti medsebojno povezovanje med tremi mrežami in njihovimi uporabniki za izvajanje medbibliotečne izposoje in možnost komuniciranja,
- izboljšati uspešnost mednarodnih in nacionalnih medbibliotečnih uslug in
- dokazati sposobnost OSI komunikacijskih protokolov pri povezovanju nacionalnih mrež, ki imajo različne tehnične karakteristike.

Seminar je potekal v prijetnem vzdušju in v splošnem ugotavljanju, kaj vse se je dalo narediti v roku enega leta na področju avtomatizacije knjižnic.

17. seminar ELAG bo naslednje leto v Grazu.

Vilenka Jakac-Bizjak

SKUPŠČINA IN POSVETOVANJE AVSTRIJSKIH KNJIŽNIČARJEV

6. in 7. aprila 1992 je bila v Bregenzu, glavnem mestu avstrijske dežele Vorarlberg, 26. skupščina in posvetovanje Zveze javnih knjižnic Avstrije. Dvodnevnega srečanja v kongresnem centru se je udeležilo okrog 260 knjižničnih delavcev iz vseh koncev Avstrije, tudi predstavniki koroških Slovencev so bili med njimi, kot gostje pa še predstavniki bibliotekarskih združenj sosednjih dežel - Švice,

Nemčije, Češke, Slovaške, Madžarske in Slovenije (predsednik ZBDS). Obe prireditvi je spremljala razstava opreme za knjižnice, od polic in samolepilne folije, do računalniških programov in optičnih čitalcev.

Skupščina Zveze javnih knjižnic (splošne javne knjižnice imajo svojo zvezo, specialne in visokošolske spet svojo, med seboj pa niso povezane), ki šteje okrog 2100 knjižnic s skupnim fondom okrog 13 milijonov enot, je potekala po ustaljenem programu: pozdravni nagovori predstavnikov vlade, mesta, kulture in gostov, poročila o delovanju Zveze, razrešnica starega vodstva in volitve novega, sprejem resolucije, podelitev priznanj in nagrad, zvečer pa še družabna večerja, ki jo je priredila deželna vlada na svoje stroške.

Posvetovanje je potekalo v desetih sekcijah tako, da se je lahko vsak gost udeležil le dveh. Delo v sekcijah je potekalo v obliki razprav, ki so jih moderatorji le vzpodbujali in usmerjali, klasičnih referatov ni bilo. Skupine so obdelale naslednje probleme:

- So knjižnice zrele za Evropo ?
- Strokovni pogovor s kolegi iz sosednjih dežel, ki so predstavili problematiko svojih okolij. V tem sklopu smo predstavili tudi Slovenijo, ZBDS in sistem vzajemne katalogizacije
- Marketing za knjižnice
- Knjižnice oživijo
- Šolske knjižnice v Avstriji, na Južnem Tirolskem in v Švici
- Vzpodbude za doseganje kvalifikacij
- Reorganizacija knjižnic
- Strokovna visoka šola tudi v Avstriji ?
- Branje - dogodivščine v glavi

- Projektna delavnica
- Knjižnična politika - pogovori s svetovalcem ministra za kulturo

Pogovori v skupinah so bili zanimivi, žal brez skupnih sklepov. Še zanimivejši so bili pogovori s posameznimi kolegi, ki so v osebnem pogovoru povedali marsikaj, česar uradno ni mogoče zvedeti. Glavni problemi avstrijskih splošnih knjižnic so gotovo velika nepovezanost, popolna izoliranost od drugih tipov knjižnic (npr. visokošolskih), neprofesionalni kadri (okrog 80 % je zaposlenih le delno ali so celo volonterji), dejstvo, da še nimajo zakona o knjižnicah in knjižničarstvu, kot povsod pa seveda tudi denar.

Prijetno srečanje se je zaključilo z vožnjo po Bodenskem jezeru - izkazala se je Delavska zbornica Vorarlberga, ki je za knjižničarje najela celo ladjo in vse povabila tudi na kosilo. Srečanja z avstrijskimi knjižničarji so že tradicionalna, zato pričakujemo njihove predstavnike tudi letos na skupščini in posvetovanju ZBDS.

Ivan Kanič

KNJIŽNICE IN AVTORSKE PRAVICE V VELIKI BRITANIJI

Poznavanje in upoštevanje avtorskih pravic postaja vedno pomembnejše tudi za delovanje knjižnic. Kot vsi dobro vemo, je to področje v Sloveniji zelo neurejeno in skrajni čas je, da naše knjižnice začno resno razmišljati o tem problemu. Pričujoči prispevek, ki na kratko prikazuje odnos knjižnic do avtorskih pravic v Veliki Britaniji (povzeto po članku v reviji *Inform*, marec 1992) je nastal z upanjem, da bo zbudil širšo razpravo v naših knjižničarskih krogih.

1 Splošno

Britanski zakon o avtorskih pravicah je zelo kompleksen in pričujoče opombe se nanašajo le na "pravila igre", ki jih morajo upoštevati *knjižnice* pri fotokopiranju knjižničnega gradiva. Uporabniki lahko sami fotokopirajo gradivo brez dodatnih formalnosti (npr. ne zahteva se podpis obrazcev), vendar pa morajo pri tem upoštevati določena splošna načela.

2 Kaj LAHKO delajo knjižnice?

2.1 Kaj lahko dela knjižnica za svoje uporabnike?

Vsaka knjižnica lahko fotokopira članek iz revije ali del monografije za uporabnika, vendar pa mora pri tem upoštevati določene stroge omejitve.

2.2 Omejitve

Za vsako zahtevo mora uporabnik *podpisati poseben obrazec (declaration)*, v katerem izjavlja, da doslej še ni posedoval zahtevanih fotokopij. Hkrati se uporabnik s svojim podpisom tudi zaveže, da bo zahtevane fotokopije uporabljal le za raziskovalne ali zasebne študijske namene ter da ne pozna nikogar, ki bi želel istočasno fotokopirati identično oz. podobno gradivo. Uporabniki morajo plačati vse stroške, povezane s fotokopiranjem gradiva.

2.3 Fotokopiranje in medknjižnična izposoja

Fotokopiranje za potrebe medknjižnične izposoje dovoljeno le pod strogimi omejitvami. Zakon natančno opredeljuje dve dejavnosti, tj. posredovanje fotokopij in sprejemanje fotokopij.

2.3.1 Posredovanje fotokopij

Vsaka knjižnica v Veliki Britaniji lahko posreduje fotokopije svojega gradiva preko medknjižnične izposoje.

2.3.2 Prejemanje fotokopij

Profitno usmerjene knjižnice oz. knjižnice, ki delujejo v okviru profitno usmerjenih delovnih organizacij, nimajo pravice prejemati fotokopij gradiva preko medknjižnične izposoje. Knjižnice, ki niso profitno usmerjene, pa imajo to pravico, če delujejo v t.i. javnem sektorju oz. spadajo v eno izmed naslednjih vrst knjižnic: nacionalne knjižnice, splošnoizobraževalne knjižnice, knjižnice v izobraževalnem sistemu (šolske, visokošolske knjižnice) in vladne knjižnice.

2.4 Omejitve fotokopiranja gradiva za medknjižnično izposajo

Knjižnice lahko posredujejo le en izvod fotokopije določenega dokumenta; hkrati lahko knjižnice za potrebe medknjižnične izposoje fotokopirajo le en članek iz določene številke revije. Karkoli mimo te omejitve in fotokopiranje iz monografij je strogo prepovedano, razen v primeru, če knjižnica ne more ugotoviti, kdo je lastnik avtorskih pravic.

Knjižnice, ki prejemajo fotokopije, morajo za to gradivo tudi plačati. Te fotokopije so potem lahko tudi sestavni del fonda knjižnice.

2.5 Arhivsko/nadomestno fotokopiranje

Knjižnice, ki delujejo kot javni zavodi, lahko fotokopirajo določen dokument v svoji zbirki, če je cilj zaščita tega gradiva in če je to gradivo sestavni del permanentne referenčne zbirke.

Te knjižnice lahko naročijo fotokopije teh dokumentov iz drugih knjižnic le v primeru, če so bili ti dokumenti izgubljeni, poškodovani ali pa uničeni.

3 Česa knjižnice NE SMEJO delati?

3.1 Česa knjižnice ne smejo delati za svoje uporabnike?

- knjižničarji ne smejo dati uporabniku (ali več uporabnikom z istimi zahtevami) več kot en izvod fotokopiranega dokumenta, ali dela tega dokumenta;
- knjižničarji lahko fotokopirajo samo en članek iz določene revije za istega uporabnika
- knjižničarji ne smejo fotokopirati več kot določen (razumen) del monografske publikacije za istega uporabnika
- knjižničarji ne smejo fotokopirati gradiva brez ustreznega plačila
- knjižničarji ne smejo posredovati uporabniku fotokopij, če uporabnik predhodno ni izpolnil in podpisal ustreznega obrazca
- fotokopiranje naslovnih strani revij in fotokopiranje posameznih člankov v revijah ni dovoljeno, razen v primeru, če to izrecno zahteva uporabnik. Potemtakem je SDI služba, ki temelji na posredovanju fotokopij dokumentov, prepovedana.

3.2 Česa knjižnice ne smejo delati preko medknjižnične izposoje?

- knjižnice ne smejo zahtevati več kot enega izvoda fotokopije določenega dokumenta

ali pa več kot en članek iz posamezne številke revije

- knjižnice ne smejo naročiti fotokopij določene monografske publikacije, razen če ne morejo ugotoviti nosilca avtorskih pravic
- fotokopiranega gradiva ni možno brezplačno posredovati preko medknjižnične izposoje
- industrijske in tržno usmerjene knjižnice lahko preko medknjižnične izposoje zahtevajo fotokopirano gradivo le za svoje uporabnike, in ne zase. Pomembno je, da te knjižnice ne smejo hraniti fotokopiranega gradiva, ampak ga morajo takoj posredovati svojim uporabnikom.

dr. Mirko Popovič

KNJIŽNICE IN AVTORSKE PRAVICE V EVROPSKI SKUPNOSTI

Fotokopiranje posameznih člankov, celih številk revij, delov monografskih publikacij ali njihove celote je del vsakodnevnih opravil večine slovenskih knjižnic. Pri tem običajno ni nobenih omejitev niti pomislekov s strani naročnika ali izvajalca (to je knjižničnega delavca). Knjigo skopirati, vezati in vključiti v redni fond knjižnice je prej vrlina (= varčevanje z devizami?) kot greh. Divje kopiranje računalniških programov je stokrat bolj pogosto kot kopiranje zaradi varnostnega shranjevanja podatkov (backup). Šaljivi Američan je karikiriral to stanje takole: "Copyright in Slovenia is the right to copy. In computers it means: copy *.*".

Evropa, ki ji tako vrat na nos drvimo v ob-
jem, razmišlja nekoliko drugače, bolj trezno in
odgovorno.

- 23. avgusta 1988 je objavila Komisija
Evropske skupnosti dokument z naslovom
*Zelena knjiga o avtorskih pravicah in iz-
zivu tehnologije. Sporna vprašanja avtor-
skih pravic, ki zahtevajo takojšnje ukre-
panje* (COM(88)172 final). V tem do-
kumentu Komisija prvič deklarira svoje
mnenje o predlagani evropski zakonodaji
v zvezi z avtorskimi pravicami. Zelena
knjiga izrecno navaja regulativo v zvezi
s kopiranjem avdiovizualnih posnetkov za
domačo rabo, pravice distribucije in za-
konsko zaščito računalniških programov
in podatkovnih zbirk.
- 5. januarja 1989 je izdala Komisija ES
*Predlog direktive Sveta ES v zvezi z za-
konsko zaščito računalniških programov*
(Official Journal C 91/1989, str. 4-16).
Le-ta vključuje tudi pravico do izpo-
soje računalniških programov, ki dovo-
ljuje javnim knjižnicam, da dajejo v svo-
jih prostorih obiskovalcem v uporabo tudi
standardne programe (člen 5). Kot Do-
datek k Zeleni knjigi je Komisija izdala
še *Knjige in branje : kulturni izziv Evropi*
(COM(89)258 final), ki napoveduje, da bo
Komisija pripravila tudi predlog postop-
kov v zvezi z reprografijo.
- 17. januarja 1991 je izšel dokument *Po-
bude k Zeleni knjigi* (COM(90)584 final),
ki prinaša predloge Komisije do konca leta
1992. Pomembni so predvsem predpisi,
ki jih Komisija predlaga v zvezi z avtor-
skimi pravicami avdiovizualnih gradiv za
osebno uporabo, predpisi o pravnem sta-
tusu podatkovnih zbirk in predpisi o re-
prografiji.
- *Predlog direktive Sveta ES o pravicah iz-
posojanja* (COM (90)586 final - SYN 319)

je izšel 24. januarja 1991 in predlaga v
svojem 1. členu izključno in neusahljivo
pravico izposoje vseh pravno zaščenih
del za interno uporabo. Državam
članicam daje pravico do izvzetja pravice
izposoje v primeru, da zaščiteno delo po-
soja knjižnica (pravica javne izposoje), v
tem primeru lahko pripada avtorju po-
sebnostno denarno nadomestilo za javno po-
sojanje njegovega dela.

- 14. maja 1991 je sprejel Svet ES prvo di-
rektivo v zvezi z avtorskimi pravicami -
*Direktiva o zakonski zaščiti računalniških
programov* (Official Journal L 122/1991,
str. 42). Ta dokončna verzija več ne pred-
videva možnosti, da bi lahko knjižnice
omogočale dostop do računalniških pro-
gramov za interno uporabo, kot je do-
voljeval pred tem predlog Komisije. Po
mnenju Sveta ES je možnost javne iz-
posoje računalniških programov izven
določil direktive.

Zakonodaja dežel članic ES je na tem področju
dokaj različna, zato je tudi delovanje knjižnic
postavljeno v različne zakonske okvire. Kon-
ferenca o avtorskih pravicah, ki se je bodo
udeležili strokovnjaki s področja zakonodaje iz
dežel članic, naj bi v prvi polovici leta 1992 de-
finirala pravice in odgovornost knjižnic v zvezi
z avtorskim pravom.

Poseben problem pa predstavljajo zahteve
Direktive o zlorabi osebnih podatkov, ki ute-
gne pomeniti konec nekaterih evropskih gra-
diteljev podatkovnih zbirk. Tako trdi Euro-
pean Association of Information Services (EU-
SIDIC), ki sicer v celoti podpira določila Di-
rektive, boji pa se, da bi lahko v taki obliki re-
sno ogrozila evropsko informacijsko industrijo.

Problem je v določilu, da ne sme biti obja-
vljen noben tip osebne informacije (vključno z
objavljenimi in avtorsko zaščenimi materiali)
brez predhodnega pisnega dovoljenja prizadete

osebe. To pa pomeni, da tudi knjižnični katalogi z imeni avtorjev, baze patentov, časopisna dokumentacija, arhivi podjetij, katalogi umetnikov itd. ne morejo biti objavljeni brez pisnega dovoljenja vseh posameznikov, ki se v njih pojavljajo. Jasno je, da je to zahtevo nemogoče izpolniti, zato lahko graditelji misel na vzpostavitev in gradnjo takšnih podatkovnih zbirk hočeš nočeš opustijo. Da bi se temu izognili, predlaga EUSIDIC spremembo Direktive z določilom, da se ta zahteva ne nanaša na datoteke, ki jih gradijo "javna ali zasebna podjetja in so v celoti ali deloma vezane na avtorsko zaščitena dela, ki so splošno dostopna v javnosti, ali če taka dela reproducirajo". Če se ta restriktivna zahteva ne bo spremenila, si bodo lahko privoščili gradnjo bibliografskih podatkovnih zbirk s podatki o Evropi le še Američani in Japonci. Evropski založniki tovrstnih podatkov bodo izginili.

Dostop do podatkov in predpisov Evropske skupnosti v pravni bazi CELEX in bibliografski bazi SCAD (Eurobases, Luxembourg), ki jih navajamo v prilogi, nam je omogočil Evropski dokumentacijski center - EDC pri Centralni ekonomski knjižnici v Ljubljani.

CELEX (Baza Evropske skupnosti o pravu in zakonodaji; podatki so dosegljivi v Evropskem dokumentacijskem centru - EDC)

OPINION OF THE ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE ON THE PROPOSAL FOR A COUNCIL DIRECTIVE ON RENTAL RIGHT, LENDING RIGHT, AND ON CERTAIN RIGHTS RELATED TO COPYRIGHT. OFFICIAL JOURNAL NO. C 269, 14/10/91 P. 0054

COUNCIL DIRECTIVE OF 14 MAY 1991 ON THE LEGAL PROTECTION OF COMPUTER PROGRAMS (91/250/EEC). OFFICIAL JOURNAL NO. L 122, 17/05/91 P. 0042

FOLLOW-UP TO THE GREEN PAPER - WORKING PROGRAMME OF THE COMMISSION IN THE FIELD OF COPYRIGHT AND NEIGHBOURING RIGHTS. /* COM/90/584FINAL */

PROPOSAL FOR A COUNCIL DIRECTIVE ON RENTAL RIGHT, LENDING RIGHT, AND ON CERTAIN RIGHTS RELATED TO COPYRIGHT. /*COM/90/586FINAL - SYN 319 */ OFFICIAL JOURNAL NO. C 053, 28/02/91 P. 0035

OPINION OF THE ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE ON THE GREEN PAPER ON COPYRIGHT AND THE CHALLENGE OF TECHNOLOGY, COPYRIGHT ISSUES REQUIRING IMMEDIATE ACTION. OFFICIAL JOURNAL NO. C 071, 20/03/89 P. 0009. OFFICIAL JOURNAL NO. L 057, 28/02/89 P. 0063

GREEN PAPER ON COPYRIGHT AND THE CHALLENGE OF THE TECHNOLOGY - COPYRIGHT ISSUES REQUIRING IMMEDIATE ACTION. /* COM/88/172FINAL */

WRITTEN QUESTION NO 782/85 BY MRS RAYMONDE DURY TO THE COUNCIL: COPYRIGHT AND CULTURAL POLICY. OFFICIAL JOURNAL NO. C 287, 11/11/85 P. 0019

WRITTEN QUESTION NO 196/85 BY MR LUC BEYER DE RYKE TO THE COMMISSION: DATA PROCESSING - COPYRIGHT FOR SOFTWARE. OFFICIAL JOURNAL NO. C 251, 02/10/85 P. 0016

QUESTION NO 37 BY MR COLLINS (H-810/84) TO THE COMMISSION: RECORDING AND RENTAL OF AUDIO AND VIDEO COPYRIGHT MATERIAL. DEBATES OF THE EP (FRENCH ED.) NO 326 P. 0189. DEBATES OF THE EP (GERMAN ED.) NO 326 P. 0174. DEBATES OF THE EP (ITALIAN ED.) ... NO 326 P. 0181. DEBATES OF THE EP (DUTCH ED.) NO

326 P. 0172. DEBATES OF THE EP (ENGLISH ED.) ... NO 326 P. 0164. DEBATES OF THE EP (DANISH ED.) ... NO 326 P. 0163

WRITTEN QUESTION NO 1866/84 BY MR FRANCOIS ROELANTS DU VIVIER TO THE COMMISSION: COPYRIGHT OF AUDIO AND VIDEO RECORDINGS. OFFICIAL JOURNAL NO. C 111, 06/05/85 P. 0033

RESOLUTION OF THE REPRESENTATIVES OF THE GOVERNMENTS OF THE MEMBER STATES OF 24 JULY 1984 ON MEASURES TO COMBAT AUDIO-VISUAL PIRATING. OFFICIAL JOURNAL NO. C 204, 03/08/84 P 0001

WRITTEN QUESTION NO 1683/81 BY MR BEYER-DE-RYKE TO THE COMMISSION: INTERNATIONAL PROTECTION OF COPYRIGHT AND ROYALTIES IN THE AUDIO-VISUAL FIELD. THE COMMISSION'S STANCE. OFFICIAL JOURNAL NO. C 092, 13/04/82 P. 0040

WRITTEN QUESTION NO 330/81 BY MR PEDINI TO THE COMMISSION: PROTECTION OF COPYRIGHT AND RIGHTS TO LITERARY PROPERTY. OFFICIAL JOURNAL NO. C 199, 06/08/81 P. 0024

WRITTEN QUESTION NO 792/80 BY MR ANSQUER TO THE COMMISSION APPROXIMATION OF COPYRIGHT LAWS. OFFICIAL JOURNAL NO. C 269, 16/10/80 P. 0028

SCAD (Bibliografska baza Evropske skupnosti)

Copyright: The Commission's Proposals. EUROPEAN BUSINESS LAW REVIEW. London. Vol.2. No.11. November 1991. p. 251-255.

The Protection Under International Copyright Law of Works Created with or by Com-

puters. INTERNATIONAL REVIEW OF INDUSTRIAL PROPERTY AND COPYRIGHT LAW. Weinheim. Vol.22. No.5. October 1991. p.628-660. Bibliogr.

Protecting Computer Programs. The Soviet Perspective. INTERNATIONAL REVIEW OF INDUSTRIAL PROPERTY AND COPYRIGHT LAW. Weinheim. Vol. 22.No.5. October 1991. p. 605-628.

Copyright Protection of Computer Programs in Germany: The Recent Federal Supreme Court Decision Nixdorf v Nixdorf. EUROPEAN INTELLECTUAL PROPERTY REVIEW. Oxford. Vol.13. No.8. August 1991. p. 296-305. App.

Copyright (Periodical): The Magill Cases. COMPETITION LAW IN THE EUROPEAN COMMUNITIES. Sudbury. Vol.14. No.10. October 1991. p. 247-259.

Copyright Protection of Computer Software in the United States and Japan. I. EUROPEAN INTELLECTUAL PROPERTY REVIEW. Oxford. Vol.13. No.6. June 1991. p. 195-202.

What's going on in Intellectual Property Law? AMERICAN SOCIETY OF INTERNATIONAL LAW. Washington. March 1990. p. 256-277.

Opinion on the proposal for a Council Directive on rental right, lending right, and on certain rights related to copyright. OJC269/1991/10/14/p. 54

An Introductory Guide for U. s. Businesses on Protecting Intellectual Property Abroad. BUSINESS AMERICA. The magazine of international trade. Washington. Vol. 112. No. 13. 1 July 1991. p. 2-7.

The Lessons of Recent EC and US Developments for Protection of Computer Software under Australian Law. EUROPEAN INTELLECTUAL PROPERTY REVIEW. Oxford. Vol. 13. No. 4. April 1991. p. 124-131.

Rental Right, Lending right and Certain Neighbouring Rights: The EC Commission's

Proposal for a Council Directive. EUROPEAN INTELLECTUAL PROPERTY REVIEW. Oxford. Vol. 13. No. 4. April 1991. p. 117-123.

A guide to intellectual property law worldwide. INTERNATIONAL FINANCIAL LAW REVIEW. London. Supplement. May 1991. p. 29-45; 60-65; 73-95.

The Adequacy of Copyright Protection for Computer Software in the European Community 1992: A Critical Analysis of the EC's Draft Directive. JURIMETRICS. Journal of Law, Science and Technology. Chicago, Illinois. Vol. 31. No. 3. 1991. p. 329-348.

Duration of Copyright Protection Accorded U. S. Authors in the Federal Republic of Germany. Changes Due to the U. S. Accession to the Berne Convention. II. (end). INTERNATIONAL REVIEW OF INDUSTRIAL PROPERTY AND COPYRIGHT LAW. Weinheim. Vol. 22. No. 2. April 1991. p. 204-218. Tabl.

Duration of Copyright Protection Accorded US Authors in the Federal Republic of Germany. Changes Due to the US Accession to the Berne Convention. INTERNATIONAL REVIEW OF INDUSTRIAL PROPERTY AND COPYRIGHT LAW. Weinheim. Vol. 22. No. 1. February 1991. p. 27-47.

Copyright - The Community Approach. BACKGROUND REPORT. CEC Office in the United Kingdom. London. No. 12. 6 May 1991. 6 p. Free.

91/250/EEC: Council Directive of 14 May 1991 on the legal protection of computer programs. OJL122/1991/05/17/p. 42

Proposal for a Council Directive on rental right, lending right, and on certain rights related to copyright. OJC53/1991/02/28/p. 35

Proposal for a Council Directive on rental right, lending right, and on certain rights related to copyright. COM/90/586/fin. 1991/01/24/85p.

Follow up to the Green Paper. Working programme of the Commission in the field of copyright and neighbouring rights. (Communication from the Commission) COM/90/584/fin. 1991/01/17/43p.

The GATT Negotiations concerning Copyright and Intellectual Property Protection. INTERNATIONAL REVIEW OF INDUSTRIAL PROPERTY AND COPYRIGHT LAW. Weinheim. Vol. 21. No. 6. December 1990. p. 765-782.

Protection of Databases: Quietly Steering in the Wrong Direction? EUROPEAN INTELLECTUAL PROPERTY REVIEW. Oxford. Vol. 12. No. 7. July 1990. p. 227-234.

Der Schutz des Urheberpersönlichkeitsrechts nach dem neuen britischen Urheberrechtsgesetz von 1988. GEWERBLICHER RECHTSSCHUTZ UND URHEBERRECHT. INTERNATIONALER TEIL. Weinheim. Nr. 7. juli 1990. S. 500-505.

Functions and recent developments of continental copyright societies. EUROPEAN INTELLECTUAL PROPERTY REVIEW. Oxford. Vol. 12. No. 6. June 1990. p. 191-195.

Copyright law and data banks. INTERNATIONAL REVIEW OF INDUSTRIAL PROPERTY AND COPYRIGHT LAW. Weinheim. Vol. 21. No. 3. June 1990. p. 310-326.

Computer program copyright and the Berne Convention. EUROPEAN INTELLECTUAL PROPERTY REVIEW. Oxford. Vol. 12. No. 4. April 1990. p. 129-132.

Protection of computer programs: comparative and international aspects. INTERNATIONAL REVIEW OF INDUSTRIAL PROPERTY AND COPYRIGHT LAW. Weinheim. Vol. 21. No. 1. February 1990. p. 1-30.

Ivan Kanič

REŠENO VPRAŠANJE KRŠENJA AVTORSKIH PRAVIC V BRITANSKIH KNJIŽNICAH?

Prispevka o avtorskih pravicah v knjižnicah Velike Britanije (M. Popovič) in Evropske skupnosti (I. Kanič) sta prikazala vso resnost problematike avtorskih pravic, restriktivno zakonodajo in odgovornost knjižnic v zvezi s tem. Britanska knjižnica s kompromisno rešitvijo še vedno zadovoljuje potrebe uporabnikov, pri tem pa ne krši z zakonom zaščitene avtorskih pravic (Povzeto po *Online Review*, 1991, št. 3/4):

Britanska knjižnica v svojem centru za medknjižnično izposojajo (British Library Document Supply Centre - DSC) vsaki dve sekundi izposodi ali fotokopira dokument iz svoje zaloge 7 milijonov publikacij in ga pošlje uporabnikom po vsem svetu. Istočasno seveda Britanska avtorska agencija (UK Copyright Licensing Agency - CLA) budno bdi nad dogajanjem in skuša zagotoviti spoštovanje pravic in zaščito nosilcev avtorskih pravic. Najnovejši dogovor med Avtorsko agencijo in Britansko knjižnico daje knjižnicam priložnost za miren prehod tega kočljivega področja, za kar zadostuje enkratno plačilo posebne dajatve za poravnavo avtorskih pravic.

Po tem dogovoru bodo imele knjižnice s plačilom te pristojbine pravico zahtevati za svoje uporabnike tudi večje število kopij istega članka ali kopije več člankov iz iste številke revije. Dovoljeno bo tudi kopiranje celotne vsebine posamezne številke revije, če bo distribucijski center Britanske knjižnice ugotovil, da uporabnik kopiranja ne zlorablja v zameno za redno naročilo revije. Tudi interno kroženje fotokopiranih člankov kot del informacijske dejavnosti za tekoče obveščanje uporabnikov (npr. SDI) ne bo več pomenilo kršenja avtorskih pravic. Posameznim uporabnikom po tem

dogovoru odslej za naročanje fotokopij ne bo več potrebno podpisovati doslej zahtevane izjave.

Center za distribucijo dokumentov pri Britanski knjižnici pričakuje, da bo ta novi režim plačevanja pristojbine za avtorske pravice prinesel olajšanje predvsem tistim knjižnicam, ki so se doslej izogibale medknjižnični izposoji fotokopiranih dokumentov zaradi dvomov in bojazni v zvezi s kršenjem avtorskih pravic.

Ivan Kanič

OBVESTILA

KONGRESI IN POSVETOVANJA

- 21.-24.6.1992. Copenhagen, Danska. SIGIR '92: 15th International Conference on Research and Development in Information Retrieval. Teme: interaction in information retrieval (IR), text categorisation, text manipulation, database structures, IR theory, language processing, probabilistic IR, IR applications, data structures, interface design and display. Informacije: SIGIR '92 Conference Secretariat, Royal School of Librarianship, Birketinget 6, DK 2300 Copenhagen, Denmark; Tel. : +45 31 58 60 66, fax: +45 32 84 02 01.
- 1.-4.7.1992. Budimpešta, Madžarska. LIBER Annual Conference and General Assembly: "Coping with change". Informacije: National Széchényi Library, Ms. Viola Baátonyi, Budapest, Buda Palace Building "F", H-1827, ali Ms. Maria Luisa Cabral, Biblioteca Nacional, Campo

Grande 83, 1751 Lisboa Codex, tel. : 76 47 20/76 76 39; fax: 793 36 07. Združeno z: Workshop on libraries in Central and Eastern Europe, 29. in 30.6.1992, prav tam.

- 4.-6.6.1992. Bedford, Velika Britanija. The Institute of Information Scientists. "The Common Market for Information": Annual Conference 1992. Informacije: Hilary Nunn, IIS Conference Bookings, 80 Dells Lane, Biggleswade, Beds. SG18 8HN. Tel. : 0767 318542.
- 11.-14.5.1992. Innsbruck, Avstrija. 3rd Joint European Networking Conference: Building Research Networking for Europe. Informacije: RARE Secretariat, Singel 466-468, NL-1017 AW Amsterdam, tel. : +31 20 639 1131, fax:+31 20 639 3289, in Kongresshaus Innsbruck, Rennweg 3, A-6020 Innsbruck, tel. :+43 512 5936 151, fax:+43 512 5936 7.
- 14.-16.5.1992 Danbury Park Management Centre, Danbury, Chelmsford, Essex, Velika Britanija. 34th ASLIB Electronics Group Annual Conference: Electronics and Information Management for 1992. Informacije: Diane Richards, 6 The Hollies, Shefford, Beds. SG17 5BX, UK. Tel. : 0438 313311(INSPEC), fax: 0438 742840. — Izbor pripravil: Dare Balažic

Obisk londonskih knjižnic. Na kratkem obisku 10.4.1992 v Angliji je vodja specialne knjižnice Prirodoslovnega muzeja Slovenije Alenka Jamnik obiskala knjižnici *Science Museum* in *Natural History Museum* v Londonu. Gospod Leonard D. Will, vodja knjižnice *Science Museum*, ji je razkazal knjižnico in predstavil njeno delo. Knjižnica hrani predvsem

historično gradivo o znanosti. Pogovor je tekel o težavah, ki tarejo muzejske in druge knjižnice v Sloveniji, da se bo lažje pripravil na svoje predavanje, ki ga bo imel maja 1992 v Ljubljani. Sledil je obisk pri vodji ogromne knjižnice *Natural History Museum* pri gospodu Rex Banks-u. Knjižnica hrani literaturo iz naravoslovnih ved in se deli na 6 oddelkov: splošni, zoološki, botanični, entomološki, ornitološki in paleontološko-mineraloški oddelk. Ima 600.000 monografij, 10.000 žive periodike, 23.000 mrtve periodike, ki jo imajo že vso na računalniku. Uporabljajo kupljeni program *URICA* in zaposlujejo 39 delavcev. V dar smo dobili celotno periodiko na mikrofiših za leto 1988. Sestanka sta bila izredno uspešna, ponudili so nam možnosti izmenjave publikacij in informacij kot tudi pomoč pri izobraževanju kadrov. — Alenka Jamnik, Prirodoslovni muzej Slovenije

Zaradi vzajemne katalogizacije ni treba pasti v depresijo. Zvoljo seminarjev je mogoče padati v depresije, zgubljati samozavest in sploh doživljati travmatičnost - tako pravijo. Lahko pa je tudi drugače, kot npr. na seminarju SCO1 - vzajemna katalogizacija, ki je v organizaciji IZUM-a potekal med 30.3. in 3.4. v Mariboru. Vodila sta ga gospoda Matjaž Hočevnar in Borut Osojnik iz NUK. Udeleženci smo tam v petih dneh preživeli 41 ur, kar je še za človeka preveč, vseeno pa ostali živi in zdravi. Iz dveh razlogov: vodenje seminarja bi bilo celo bogu dopadljivo, zato je bilo pač tudi nam. Ne spominjam se, da bi že kdaj naletela na tolikšno usklajenost med predavateljema in skrb za sproščujoče vzdušje v sicer vsebinsko zahtevnem postopku učenja. Dobili smo torej več, kot smo pričakovali. — Zlatka Strgar, Strokovna knjižnica, Železarna Ravne

Novica s podeželja. V lanskem letu je Cankarjevi knjižnici z Vrhnike uspelo povečati prostor v njeni enoti v Borovnici kar za polovico. Tako ima sedaj ta knjižnica na voljo 150 m². S povečanjem prostora so se bistveno spremenili pogoji za delovanje. Knjižna zalog, ki šteje 15.000 enot, je primerno postavljena na ustreznem številu polic. V enoti je zaposlena ena višja knjižničarka. Knjižno gradivo strokovno računalniško obdelujemo na Vrhniki, za pomoč pri delu z bralci se poslužujemo študentov. Knjižnica ima ločen otroški oddelek in priročno skladišče. Bralci, ki jim je na voljo 45 naslovov revij in časopisov, imajo tudi bralni kotiček. Poleg naštetih osnovnih pogojev za delo pomeni dragoceno pridobitev večnamenski prostor, ki omogoča zlasti mladim obiskovalcem knjižnice preživeti v njej prijetne trenutke. Poleg prebiranja knjig in revij lahko spremljajo TV program, gledajo filme z video kaset ali se zaposlijo na računalniku. Knjižnica zelo dobro sodeluje z otroškim vrtcem in osnovno šolo. Rezultat tega sodelovanja so številne dejavnosti, ki se odvijajo v knjižnici. Vsak ponedeljek je ura pravljic, v torek likovna, v petek pa celo kuharska delavnica. Prav poslednjo imajo otroci zelo radi; plod njihove ustvarjalnosti so enkratni izdelki iz različnega testa, ki jih lahko tudi poskusijo in odnesejo domov. V sodelovanju s podjetjem Pingvin d. o. o. se ob ponedeljkih in središčih tri skupine otrok ob igri učijo angleščine. Vse te oblike dela privabijo tedensko v knjižnico veliko otrok, ki se tako mimogrede srečujejo s knjigo in se navajajo na njeno uporabo, kar je dobra pot za pridobivanje znanja, ki ga potrebujemo vse življenje. — Marija Iskrenovič

V KROŽENJE

KNJIŽNIČARSKE NOVICE, 2(1992), št. 4. YU ISSN 0353-9237.

Izdala in razmnožila: NUK, Turjaška 1, Ljubljana.

Uredil: Dare Balažic. Naklada: 500 izvodov.

Na podlagi mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije št. 23/179-92 z dne 16.3.1992 štejejo *Knjižničarske novice* med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.